

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

SAMLINGER

TIL

JYDSK HISTORIE OG TOPOGRAFI.

VI. BIND 1876—77.

UDGIVET

AF

DET JYDSKE HISTORISK-TOPOGRAFISKE SELSKAB.

AALBORG.

FORLAGT AF MARINUS M. SCHULTZ
OG TRYKT I STIFTSBOGTRYKKERIET.

Bylov for Saxild By i Hads Herred.

Meddelt af D. H. Wulff.

Nr. 20. ^{Fire og tyve}
 Fl. 4. ^{Skilling.}
 1705.

Den evige, allermægtigste Gud til Lov og Ære og Pris og menige Bymænd udi Saxild til Nytte og Gavn er denne Bylov og Vedtægt optagen og sammenskreven, da den forrige, som af vore Forfædre Anno 1660 var sammenskreven og fornyet, ved den elendige og ulykkelige Ildebrand, som i Aske lagde den halve Part af Byen Anno 1699 den 29de Juni, blev opbrændt, hvorudover paa det alle Ting kan gaa desto ordentligere og skikkelig til iblandt os, end det hidindtil siden den Tid gaaet er, have vi underskrevne den vedtaget paa den Maade, som efterfølger.

Hvis Bøder og Straf, som efter denne Bylovs Vedtægt skal udgives eller for Græsning og andet Byen tilhørende kan bekommes, maa ej til Gilde og Drik anvendes, men til Byens Gjærder, Grøfter og andre Byens Nytte bruges, og skal saadanne Bøder saavelsom hvis af andet Byen vedkommende kan indbringes, til den vederhæftigste Mand i Byen leveres, som skal gjøre Byen Rigtighed, baade for hvad der er indkommen og hvortil det udgives.

Enhver, som vil bygge og bo her i Byen hos os, være sig Gaardmænd, Husmænd eller Inderster, skal denne Bylov underskrive, naar de til Byen ankomme, og til en Kjendelse, at han er bleven Bymand og Indvaaner med os, skal han give 1 Td. Øl til Igang, om han er en Gaardmand, og en

halv Tønde eller Fjerdings, om det er en Husmand, eftersom han har Raad dertil.

Kap. 1.

Om Oldermænd og »Schorsmand«¹⁾.

Art. 1.

Her skal være baade en Oldermænd og en Skorsmand i Byen, hvilke sex Mænd skal udvælge otte Dage før Paaske, og den, som vægrer sig ved at være en af Delene (Præsten og Degnen undtagne, som efter Loven sig ikke med saadanne Sager maa befatte), naar det gaar ret omkring Byen, skal betale halvanden Lod Sølv.

2.

Oldermænden skal imellem Mand og anden dømme om alle de Sager, denne vor Bylov er angaaende.

3.

Dømmer Oldermænden uret og Herredstings Dommen bliver ham imod, skal han give halvanden Lod Sølv til Straf og alligevel være Oldermænd det Aar ud.

4.

Skorsmanden skal skrive alle de Vider, der skal udgives, saa vidt som han enten selv ser eller for ham berettet vorder, eller og give for hver Gang, han det forsømmer, en Skjæppe Byg. Om nogen beretter uret for Skorsmanden og han skriver derefter, da give han Viden ud, som uret berettede; men skriver han nogen uret for Vild eller Venskab, da betaler Skorsmanden selv det Vide.

5.

Klager nogen, at ham er skrevet uret paa, da skal han

¹⁾ Denne Benævnelse, som, efter hvad Højskoleforstander N. Andersen i Saxild oplyser, ogsaa forekommer i den der endnu gjældende Bylov og betegner en Mand, der skal være med (Brandfogden) til at se efter Skorstenene og nu ellers ikke har anden Bestilling, og som han derfor anser for en Forkortelse af Skorstensmand, betegner dog maaske snarere den Mand, som skar Skurerne baade i Byens Kjæp og i de enkelte Mænds Kjæppe, hvilket jo var den Maade, hvorpaa Regnskabet holdtes i den ældre Tid, og kommer altsaa af Isl. »skera«; maaske kunde man ogsaa tænke paa det dermed beslægtede Isl. »skora« i Betydningen: tælle, optælle.

det klage næste Søndag derefter og æske Dom i sin Sag af Oldermænden, og Oldermænden skal være forpligtet at dømme ham og Skorsmanden imellem, inden Maanedsdagen er ude, under halvanden Lod Sølv Vide; men tier han og ikke gaar i Rette, inden Maanedsdagen er ude, giver han det Vide ud, han er skreven for, enten det er Penge eller Korn.

6.

Alt det Vide, Skorsmanden skriver, det skal han selv indkræve eller være pligtig til det selv at betale sex Ugers Dagen efter, at han gaar af sin Befaling. Oldermænden skal og opnævne Skorsmanden sex Mænd, som skal kjende imellem Skorsmanden og dem, som skyldige ere at betale Vide; hvem da ikke godvillig betaler til den dem forelagte Tid, da at kjende ham fra samtlige Bymændenes Lav. Bliver nogen lavløs, da intet at nyde af Videkorn eller Penge, førend han betaler det, han skyldig var, og give saa halvanden Lod Sølv for hans Forseelse. Kjende de sex Mænd nogen fra sit Lav for Uret og Herredstings Dom gaar dem imod, da bøde hver af dem en Skjæppe Byg til Bymændene og fly Manden i sit Lav igjen og oprette ham den Skade, for hvis han mister af det Vide, som faldt, imidlertid han var lavløs. Vil Oldermænden ikke opnævne Skorsmanden de sex Mænd, da bøde et Lod Sølv; vil de sex Mænd ikke kjende eller dømme dem imellem, inden de gaar fra Stævne, bøde hver et Lod Sølv.

*Kap. II.***Om Gjørder.**

Art. 1.

Rugvangsgjørder skal være fuldfærdige fjorten Dage efter St. Mikkelsdag og Led og Stænger i Havet der ved Enden staa; hvis Haveled¹⁾ og Stænger ikke fuldt færdige findes samme Dag, som sat vorder af samtlige Bymændene, give for hvert Stykke en Skjæppe Byg; men saar man Rug tilforn og Behov gjøres, da skal sex Mænd sige en Dag, paa hvilken samme Have skal være gabelukket for Svin, og hvem

¹⁾ »Have« er her, ligesom ogsaa senere, = Gjørde (se Molb. D. Ordb. om denne Betydning af Ordet i Svensk og Tysk).

da ikke gabelukker sine Gjærder, give for hvert Stykke en Skjæppe Byg; dog hvis Bymændene vedtage, at deres Kvæg og Bæster skal gaa i Vangen til imod St. Mortensdag, da maa det vel ske, men Svin maa ingenlunde tilstedes at gaa derinde.

2.

Alle Gjærder, Led og Stænger i Havet, som staa imellem Hegnet og Fællede, hvad heller de findes imellem Rugvang og Fællede eller imellem Bygvang og Fællede, hvad heller de ere Markeskjælgjærder eller andre, enten i By eller i Mark, skal være færdige paa St. Voldborgsdag og staa indtil St. Mikkelsdag (uden saa er, at Kornet kommer før ind). Hvo som Gjærde før optager, gjælde efter al den Skade, der bliver gjort derudover, at hans Gjærder ere optagne, og skal der næste Dag efter St. Voldborgsdag gaa Havsyn ved Middagstide, naar Kløkken er slaaet 12; hvis Haveled og Stænger ikke da findes fuldfærdige, maa de, som Synet gaa, ham strax i sit Hus pante eller og den skyldige strax til Synsmændene udgive 6 β danske og derfor uden betale 1 Skjæppe Byg for hvert Stykke, ufærdigt er, og ej mere, naar de tvende fulde Gange om Gjærdernes Syn sker om Aaret, som er 14 Dage efter Mikkelsdag og Dagen efter Voldborgsdag; thi naar der ellers paa andre Tider gaas Havsyn, betaler den skyldige alene 4 β danske for hvert Stykke, brøstfærdigt findes, hvilken Pantning i Henseende til Gjærderne ikke aleneste skal forstaas om Vaarsæd, men endog om Rugsæd.

3.

Disse foreskrevne Dage maa ingen imodsige enten til at forlænge eller forkorte, paa det ingen sig skal fordriste med Gjærdernes Lukkelse at forhale; men dersom det Behov gjøres, at samme Gjærder, Led og Stænger før skal være gabelukket end til ovenbemeldte Tid, da skal sex Mænd sætte én vis Tid, paa hvilken de skal være gabelukte og paa hvilke Steder, og hvo ikke inden den foresatte Tid lukker, bøde en Skjæppe Byg. Stængerne paa hvert Reb skal være 5 Kvarter lange.

4.

Skorsmanden skal endelig være med de fire Mænd, naar Havsyn gaas, eller og betale et Lod Sølv, med mindre han

jo med Svaghed eller anden lovlig Forfald er undskyldt; findes der nogen Brøstfældighed hos nogen Gjærder, skal Skorsmanden dette strax skrive, førend han gaar fra Stedet; siden maa de ikke skrives. Det samme er og at forstaa om Stænger og Led; hvo som ikke har sit Led færdigt til foresatte Tid, bøde en Skjæppe Byg. Hvilke af de fire Mænd, som ikke møde til foresagte Tid med Skorsmanden, uden han jo beviser, at han lovlig er undskyldt, give hver en Skjæppe Byg.

5.

Kan Oldermænden og de fleste af Bymændene tykkes, at disse fire Synsmænd enten spare nogen for Vild og Venskab eller skriver nogen af Had og Avind, da maa Oldermænden kalde otte Synsmænd over de fire og forfare Sagen; gaa de otte Mænd imod de fire, da give de fire Mænd hver en Skjæppe Byg, og den, som Gjærdet, Ledet eller Stængerne ejede, give og gjøre, som de otte Mænd sige.

6.

Hvo som ikke vil lukke sine Gjærder paa den Lavdag, som Ejerne forelægge, og ej lægge ud den Bøde, som vedtagen er, da skulle de, som Vangen eje, selv lade gjærde og saa tale den forsømmelige til med Retten, og lader han gaa Dom over sig, da er han forfalden til Sagsøgeren tre Lod Sølv, og skal han betale Skaden og Omkostningen derforuden.

7.

Om det bevises, at nogen af os, her i Byen bo, Gaardmænd eller Inderster, hugger eller tager noget paa andres Skovskifter, bøde derfor en Skjæppe Byg.

Kap. III.

Om Fæmons Overgang.

Art. 1.

Gaar der Hul eller Fald eller Overgang paa nogen Mands Gjærder, Led eller Stænger, som imellem Hegnet og Fællad skal staa, skal Markmanden ham eller hans Hustru eller Folk strax det tilkjendegive; hvis han det da ikke strax lukker, naar han er advaret derom, da betater han en Skjæppe Byg for hver Nat, det staaar aabent derefter, og

derforuden skal han betale Vide for det Fæmon, som overkommer, uden saa er, hvad Gjærder og Led angaar, at han fik det saa sildig at vide, at han det umulig kunde faa forfærdiget, som brøstfældigt var, eller og, hvad Stængerne angaar, at Vandet er saa højt, at han ikke kan sætte Stænger i Havet, hvilket dog lovligen skal bevises.

2.

Naar Oldermænden med de fleste af Bymændene kan formærke, Behov gjøres, at nogle Gjærder skal være gabelukte, da skal sex Mænd sætte en vis Dag, og hvo ikke inden den forsatte Dags Aften lukker, give for hvert Stykke en Skjæppe Byg.

3.

Skorsmanden skal tage to af Bymændene til sig og samme Aften bese samme Gjærder, skrive de brøstfældige paa Aastedet, ellers har han saavel som hver af de to Mænd forbrudt en Skjæppe Byg.

4.

Naar Oldermænden eller Skorsmanden kan formærke, at anden Bys Fæ eller Øg eller Svin gaa paa vores Mark, da skal de tage med dem Hjælp af Byen at indtage eller afdrive det eller i andre Maader tage Kundskab paa, hvis det er, og hvilken Mand der ikke enten selv eller et stærkt Hjælp fra ham strax medfølger, naar Oldermænd og Skorsmand ham tilsiger, betale strax 6 β danske, hvilket og forstaas om Oldermænd og Skorsmand, om de det forsømme.

*Kap. IV.***Om Græsjevning.**

Art. 1.

Søndagen for St. Voldborgsdag skal der handles om Græsjevning. Hvo da ikke møder af Bymændene, betale en Skjæppe Byg, og skal Jævningen være, som de bedste og fleste vedtage.

2.

Ingen maa have mere Kvæg eller Bæster paa Overdrift, Avret¹⁾ eller Fællig, end hans Jords Vurdering er, eller

¹⁾ o: hvad i Sjælland kaldes Ævret; se J. Saml. II S. 267.

mere, end sat er paa hvert Reb, naar Jævningen er sket; hvo herimod bryder, betale en Skjæppe Byg for hvert Hoved og for hver Nat, det holdes, efter hans Plov er lagt, og en Nat derefter.

3.

Har nogen Mand i Byen ikke selv saa meget Kvæg eller Bæster, som ham tilkommer at maa have, da maa han tage ind paa sit Tal af andre for Leje, og hvad deraf gives, beholder han ene sig til Nytte; dog hvis nogen i Byen begjærer for Leje at faa sit Kvæg og Bæster derpaa, da bør han det for fremmede at nyde, og maa ingen Mand tage noget Hoved til Græs for nogen udenbys Mand ved tre Lod Sølv Vide; men fattes ham Fæmon til sit Græs og ingen vil leje det, skal al Byen betale ham af Byens Penge. Skulde Gaardmændene have saa meget Fæmon, at ingen for Betaling kan tage imod Husmændenes eller Indersternes Fæmon, skal de nyde det af al Byens Græsning, og skal de Penge, som saaledes betales for Fæmons Græsning enten til Byen i Almindelighed eller til andre i Særdeleshed, endelig erlægges inden tre Uger, efter at Græs jævningen er sat, da man skal give for et Græshoved, som man giver paa andre Steder.

4.

Hvis nogen bortsælger noget af sit Fæmon eller Bæster, som ved Græs jævningen derpaa er indskrevet, maa han i ingen Maade tage af andre til Leje, med mindre nogen af hans Naboer og Bymænd trænger dertil, men skal være til Byens Nytte, saa længe til han selv et andet Kvæg eller Bæst faar, hvorpaa han bør at gjøre Ed at være hans eget.

5.

Ingen Mand maa tage sit Græs fæ hjem, som han har andensteds, før St. Bartolomei Dag, uden han giver en Skjæppe Byg for hvert Hoved, han hjemhenter til Marken over hans Jævning, med mindre han det jo har i Bymændenes Minde; og skal der otte Dage efter Bartolomei Dag igjen holdes Græs jævning og da at tage paa Græsset efter samtlig Byens Tykke.

Kap. V.
Om Vide.

Art. 1.

Oldermanden og menige Mand i Byen skal følges ad, naar nogen Mand skal pantes for Vide, under en Skjæppe Bygs Straf.

2.

Hvad Bøder og Straf, som menige Mand eller de bedste og fleste lægge paa i Byen om Hegnet, Gjærde, Stænger, Grøft og Led, sær Hjord eller anden Byens Nytte og Tarv, det maa ej en Nabo, to eller fire kuldkaste, men de skal alle holde det. Hvo herimod gjør og den ej vil holde, da maa man ham pante for hans Ulydighed og ej bryde dermed enten Vold, Hærværk eller andet.

3.

For hvert Hoved af Fæ, Øg, Faar og Svin, som i Hegneden kommer og gaar i nogen Mands Eng eller paa de Agre, som saaeede ere, betales af hvert stort Hoved, Fæ og Bæster en β danske, af hvert mindre, Faar og Svin, en Album.

4.

Flyver nogen Mands Gæs over Gjærder i Korn eller Eng, da skal han advares; flyve de over igjen, betaler han for to Gæs en Alb.; det samme er, om de komme igjennem Led eller Gaard¹⁾.

5.

Hvilken Mand eller hans Folk, som høster om Søndagen, pløjer, harver eller ager Møg eller lader det gjøre for sig ved andre, eller andet grovt Arbejde, med hvad Navn det nævnes kan, som er imod Loven, skal betale for hver Gang, det sker, to Lod Sølv; det samme skal og forstaas om alle hellige Dage og Onsdage udi Fasten, indtil Tjenesten er ude, og andre Maanedes Bededage, naar det ringer til Kirke eller Tjenesten forrettes.

6.

Hvo som Aadsel udkaster paa Gaden og det ikke enten udføres paa Fælleden eller i den Mands Toft, som ejer Aadselet, betale til Straf for hver Gang, det befindes, en Skjæppe Byg og endda strax skaffe Aadselet bort af Gaden.

¹⁾ \circ : Gjærde.

7.

Hvo der tøjrer sit Kvæg eller Bæster i en anden Mands Græs paa Ager eller Eng, give en Skjæppe Byg og tale Mandens Minde, med mindre det sker med hans Villie, som Jorden tilhører.

8.

Hvad Vide, som ikke klages paa næste Søndag, efter det er brudt, være, som intet brudt var.

*Kap. VI.***Om Tal¹⁾ i Vide.**

Art. 1.

Skorsmanden skal begynde paa Tal i Vide ret om Byen, og naar nogen Mands Tal opnævnes, da skal hver Mand være pligtig til at sige, hvad han er brødelig med Tal i Vide; tier han, og han véd det, da skrives han for dobbelt Vide.

2.

Hvo som uddriver mere Fæmon eller Bæster i Hegneden paa vores Enge eller i Byvängen eller i Stubbe først i Avret, end som hans Lod kan taale og af de bedste Mænd er vedtaget, uden han har det i alle Bymændenes Minde, give for hvert Hoved en Skjæppe Byg, og for hver Dag det findes, at det sker med hans Villie og Vidskab; men slipper det igjennem ham uafvidende, give en β for hver Dag.

*Kap. VII.***Om at tøjre i Vängen.**

Art. 1.

For ethvert Hoved, som er i Tøjri i Vängen fra St. Voldborgsdag indtil Mikkelsdag, betales for hver Gang, det gaar løst og kommer enten i Eng eller Korn, en β , og naar det bliver til 8 β paa en Mands Tal, give derfor en Skjæppe Byg. Heller maa ingen tage Føløg i Tøjri førend otte Dage efter St. Oles Dag under to Lod Sølv Straf, uden han jo faar Bymændenes Samtykke, og skal da menige Mand samtykke, hvor det skal være.

¹⁾ Er her, ligesom ogsaa VII, 1, vistnok = Tallie (se J. Saml. II, 274).

2.

Vil nogen have sit Fæ i Vang, naar han selv der har høstet, førend al Vangen er høstet, da skal de ved to Mænd give de andre, som ej indhøstet have, Bud derom og have det i deres Minde og saaledes vogte det, at det ikke kommer paa andre uhøstede Agre og gjør Skade.

3.

Hvo der beder med sine Øg eller Fæ i Rugvang, give en Skjæppe Byg for hver Gang saa findes og en Alb. for hvert Høved, uden han kan det holde paa sit eget Græs, og ingen Husmand maa tøjre i Vangen, uden det sker med menige Mands Samtykke eller og give en Skjæppe Byg.

*Kap. VIII.***Om Veje, Ledde og Stette.**

Art. 1.

Hvo der gjør ulovlige Veje over nogen Mands Eng eller Jord, betale en Skjæppe Byg. Derfor skal Oldermændene opkalde sex Mand, og de skal sige, hvor Vejen skal gaa al Byen til Gavn og, det næste det kan ske, hver Mand uden Skade, og afsætte samme Veje, hvor brede de skulle være. Hvo den bryder med sin Plov eller kører derudenfor, om det er Eng, eller der er saaet, give en Skjæppe Byg, om Ejermanen klager derpaa.

2.

Hvo der gjør Stette og Overgang over nogen Mands Gjærder eller og omkaster hans Gjærder og Stænger, uden han det har i Minde, betale derfor en Skjæppe Byg, om det paa Sognestævne paaklages.

3.

Hvo som lader Vangeledet staa aabent efter sig, naar han igjennem drager, og det ham bliver overbevist, da betale han en Skjæppe Byg og skrives for den Skade, der bliver gjort, indtil det bliver lukket igjen.

4.

Hvo der beder paa nogens Hovedagre, naar de enten pløje eller saa, betale derfor en Skjæppe Byg.

*Kap. IX.***Om Klagemaal.**

Art. 1.

Sker nogen Mand Uret enten i By, Mark eller Skov, da maa han kalde paa Sognestævne fire Synsmænd, og de skal forfare hans Sag og være pligtige at følge ham paa hvilken Dag, Oldermænden forelægger, at vinde med ham, hvad de have set og det dem i Sandhed er vitterligt, til Sognestævne og til Tings under en Skjæppe Bygs Straf. Vil Oldermænden ikke kalde dem, da betale han halvanden Lod Sølv; vil Synsmændene ikke følge, da betale de hver en Skjæppe Byg.

2.

Kalder nogen Mand Syn fra Tinge, førend han det begjært har paa Sognestævne, da har han forbrudt to Lod Sølv, med mindre det er saadan en Sag, som Nabo og By-mænd ikke maa eller kan omvinde.

3.

Klager nogen for sin Husbonde eller til Ting nogen Sag, førend han det klager for Oldermænden, give to Lod Sølv, uden det er Gaardfred, Husfred eller blodige Saar.

4.

Om nogen klager paa sin Nabo, at han har fra ham af hans Jord eller Eng, og han ikke selv vil gaa med ham at udlægge det, og han kalder Syn fra Sognestævne, da bøder den, som taber Sagen, til Synsmændene et halvt Lod Sølv.

*Kap. X.***Om Tolvringen og Skole at holde.**

Art. 1.

Som af vores Sognepræst Mag. Poul Poulsen er indstævnet, at Klokkeren skal ringe tolv om Middagen for at bringe mangt et Menneske til at indfalde til Gud med en andægtig Bøn om Syndernes Forladelse og Guds naadige Beskjærmelse, og han derudover ogsaa har erholdt højædle og velbaarne Frue Margrete Gersdorfs Brev af Dato 8 August 1703, at Klokkeren dertil maa bruges, saa anlover Præsten aarlig at give Degnen eller en Husmand, som sig vilde paa-

tage Klokken at ringe, to Skjæpper Malt, og vi samtlige Bymænd enten om Aaret at give ham hver to Skilling danske, som vi til hver Paaske skal betale, eller og forunde ham sine Faar fri paa Græsning, ligesom vi kan akkordere med ham.

2.

Et Skolehus skal vi have opbygget i Byen og dertil søge en Plads, hvor vi det kan bekomme, hvilket inden næstkommende Mikkelsdag skal være færdigt, og skal vi da have en Skolemester dertil, da det skal bestaa af fire Binding. Han maa tillige med Ungdommen ikke forsømme Morgenbøn under en Skilling Straf for hver Gang, han borte bliver, med mindre han af Svaghed eller anden vigtig Aarsag kan være forhindret.

*Kap. XI.***Om Hyrden at lønne.**

Art. 1.

Naar vi fejle en Hyrde, da skal Oldermændene opnævne sex Mænd, og han tillige med dem skal være forpligtet til at fæste os en Hyrde, eller bøde hver af dem en Skjæppe Byg.

2.

Hyrdens Løn skal være, som efterfølger: 1) skal han have en Skjæppe Mel for hver 5 Køer hvert halve Aar, undtagen der er nogle, som ikke har 5 Køer, da skal de give et Fjerdingkar Mel for hver Ko, som er over eller under, hvert halve Aar; 2) en Skjæppe Byg for 5 Køer eller et Fjerdingkar for hver, som enten er over eller under; 3) for Straagfæ¹⁾ en Skjæppe Havre eller og Penge derfor efter Kapitels Kjøb for 5 Nød; 4) for Faar, Lam og Kalve et Nandest²⁾ saa godt som 6 Skilling om Julen og et om Pintsedagen eller Penge derfor; 5) et Læs Brændsel af hver Mand om Aaret, halv Byen om Vinteren og halv om Sommeren, og skal han igjen stande til Rette for hvis som bliver øde

¹⁾ ? ; i Molbechs Dialektlex. S. 557 og 560 findes »straagen« og »stro-gen« om Kreaturer, som ere smalle i Kroppen og veldannede eller lange og smalle, smækre og langstrakte, f. E. en straagen Stud, Hest.

²⁾ Efter Molb. D. Gloss. II S. 27 en Afgift af Fjederkræ og Æg.

for hans Forsømmelse; 6) hvad Mælken er anlangende, da skal han ikke have Køernes Mælk førend 6 Uger, efterat Koen har baaret, og Faarene maa han malke fra St. Hansdag til St. Mikkelsdag. Husmænd, som Køer have, skal betale Hyrden ligesom Gaardmænd.

Kap. XII.

Om Tyr og Orning (Orne) at holde item om Svin-Ringen.

Art. 1.

Tvende Tyre skal holdes her til Byen, en stor og en mindre, hvilke enhver af os maa holde, hvo dem sig vil paa-tage; dog skal de først af sex Mænd synes, om de ere dygtige, og naar den eller de, som dem holde, ikke vil have dem længer, skal de et Fjerdingaar tilforn dem opsige. Naar de saaledes blive forsvarlig fødte og vedligeholdte, skal der betales af hver Ko, som dygtig er til at tage Tyr, fire Skilling danske, hvilke Penge præcise skal betales hver St. Hansdag og indkræves af Oldermænden, han dem igjen til sin Ejermand at levere, og Bymændene rigtig at angive, hvor mange Køer de have, under en halv Marks Straf. Hænder det sig, at tvende ejer dem, skal den, som den største ejer, have de to Parter, og den, som den mindre ejer, den tredje Part.

2.

At holde Orning skal gaa ret omkring Byen, og hvilken Mand, som det tilfalder at holde Orning, skal holde den, som dygtig er, fra Mikkelsdag til Mikkelsdag igjen eller bøde to Lod Sølv.

3.

Hvo som fordølger sine Svin og ikke vil lade dem ringe om Foraaret, naar de i Marken skal udlades, eller om Vinteren, naar Marken er intet frossen, skal for hvert Svin, som uringet er, naar en vis Dag sat er, inden hvilken de skal være ringede, betale første Gang en Mark danske, anden Gang et Lod Sølv, og tredje Gang Svinene at være forbrudte til samtlig Byens Nytte, og skal paa en vis Dag i hver Maaned fire Mænd opkræves, som dem skal efterse, at de igjen kan fornyes, om de ikke ere, som de bør at være. Hvo sine Svin ikke samler, naar de advares, at Mændene

skal komme for at syne dem, og dem tilstede holder, betale en Skjæppe Byg; skulde nogen modvilligen nægte at ringe sine Svin, skal der handles strængeligen med ham efter Forordningen, og han derforuden for sin Ulydighed strax at betale 8 Skilling danske.

Kap. XIII.

Om Oldermands og Skorsmands Ret.

Art. 1.

Saasnart som Oldermanden og Skorsmanden Bud sender om Byen, at Mændene skal samles, da skal de være forpligtede til strax til foresatte Tid at møde, og hvo ikke møder, han jo er i lovlig bevislig Forfald, bøde strax en Skilling og derforuden være fornøjet med, hvad sex Mænd slutte.

2.

Naar Oldermanden opkalder paa Sognestævne eller andensteds, hvor de fleste af Bymændene ere forsamlede, sex Mænd til at lægge noget Vide, da skal det staa for fulde.

3.

Oldermanden skal opkalde sex Mænd tre Uger før St. Voldborgs Dag, som skal Navn give paa, hvilket Fald i Rugvangen man først skal begynde at saa, Byen til Nytte for deres Fædrift.

4.

Hvo der ikke giver Oldermanden eller Skorsmanden Lyd, naar de tale paa Byens Vegne, give derfor en Skjæppe Byg.

5.

Hvo der ublueligen sværger uden Betænksomhed i Oldermændens og Skorsmandens Nærværelse paa Sognestævnet, skal betale for hver Gang en Skjæppe Byg.

6.

Hvo der skjælder Oldermanden eller Skorsmanden paa Sognestævne, bøde et Lod Sølv. Den samme Straf skal de og være undergivne, som bander sine Bymænd eller Bykoner, siger usandfærdig om dem eller skjælder dem enten for Tyv eller Hore eller kalder dem med andre Navne, end deres rette Navn er, da at bøde for hver Gang et Lod Sølv.

7.

Oldermanden skal gemme og forvare denne Bog og Bylov og lade den blive umakulerede og uforkrænkede i alle Maader, ligesom den nu er samtykket og sluttet. Hvis han noget derudi forandrer eller tilsætter eller i hans Gjemme eller Værge af andre bliver forandret eller tilsat, bør han uden nogen videre Proces at betale ti Rigsdaler eller bøde sine tre Mark. I lige Maade skal han være forpligtet til at føre den paa Sognestævne og Rettergang, hvor Behov gjøres og naar Bymændene det begjære, under to Lod Sølvs Straf.

8.

Han skal og være pligtig til, naar han udi en Sag dømmer, at give den beskreven paa stemplet Papir, hvilket Sagsøgeren skal betale, om han den begjærer.

*Kap. XIV.***Om Husarme, fattige og andre svage.**

Art. 1.

Naar Videkorn sammenbæres af al Byen, da skal de rette Husarme gives en Skjæppe Byg af hvert Pund, og naar Videpengene udgives, da skal de Husarme her i Byen have en Skilling af hver Mark danske.

2.

Ingen maa tage nogen udenbys Fattige til Huse, uden det sker med samtlig Bymændenes Samtykke, under 2 Lod Sølvs Straf.

3.

Dersom nogen af Bymændene ved Svaghed bliver nedlagt, saa han ikke kan selv pløje eller høste og har ingen Karl, som det for ham kan udrette, da skal de andre være pligtige til at hjælpe ham hver en Dag, om han det begjærer, eller og give en Skjæppe Byg og miste Hjælp, om han trænger.

*Kap. XV.***Om Ildebrand.**

Art. 1.

Som desto værre den største Del iblandt os maa bejamre, at vi altfor meget har fornummet Ildens Grumhed, der baade

har fortæret vores Middel og Formue, det der er endnu hos os i frisk Ihukommelse, saa er der intet i vores ganske Bylov, vi har højere Aarsag til at skærpe end denne Post om Ildebrand; og ihvorvel vi maa bekjende: Uden Herren bevarer Staden, vaage Vægterne forgjæves, saa véd vi dog, at naar vi paakalde Gud om hans Varetægt og selv har et agtsomt Øje over Ildstederne, har det med Guds Hjælp ingen Fare.

2.

Kommer der nogen Ildebrand paa, som Gud forbyde, saa at nogle af vores Bymænd lider Skade, skal enhver Mand her i Byen pligtig være at give ham eller dem, som Skaden lider, en Stolpe, en Trave Langhalm foruden den ordinære Brandstyd Havre.

3.

Og som Byen er saa nær bygget paa hinanden, at den ene Gaard saa godt som er bygget i den anden, er det højlig fornødent, at til Ildstederne særdeles Syn maa tages en Gang hvert Aar, hvorudover samtlige Bymændene skal være tilstede den anden Søndag efter Mikkelsdag, og da skal Oldermændene samme Dag opnævne sex Mænd, som paa en vis Dag, hvilken af Oldermændene sættes, skal bese hver Mands Ildsted, og hvor de sex Mænd tillige med menige Mænd i Byen synes, at der holdes farligt og uraadeligt Ildsted og ikke er forsvarlig lukket over deres Ildsteder og Skorstene, skal de sætte samme Mand en vis Tid og Dag for, inden hvilken dem synes ham muligt at være samme Ildsted, som det sig bør, at forvare, saa det kan med Guds Hjælp være uden Fare i alle Maader, og dersom samme Mand ikke inden samme Tid og Dag ham af de sex Mænd foresat sit Ildsted i alle Maader flyer og forfærdiger, som sex Mænd kan dømme det at staa for fulde, skal han uden al Naade betale fire Lod Sølv for hver Dag, han tænder Lueild paa samme Ildsted efter den ham foresatte Dag. Sker der da nogen Ildsvaade derved, som Gud naadeligen afvende, da skal det være, som det var gjort med hans Villie og ikke af Vaade, miste sin Brandstød Hjælp og staa til Rette, som det sig bør, om andre faar Skade deraf.

4.

Hvilken Mand, som i Byen bor og vægrer sig paa for-

nævnte Dag at følge om til hver Mands Hus, give en Skjæppe Byg til Straf, uden han kan bevise, at han var i lovlig Forfald.

5.

Skorstenene skal i det ringeste fejes 3 à 4 Gange Aaret om og tiere, om fornødent eragtes. Hvo sig derved vægrer, betale et Lod Sølv.

6.

Hvo som i alle Maader ikke vil lade sine Ildsteder i Gaard eller Hus inden og uden syne og bese, have forbrudt fire Lod Sølv, som strax af hans Bo skal pantes, og skal alle ulovlige og paatvivlede Ildsteder et Hul paaslaas, hvilket Mændene maa strax gjøre uden nogen Persons Anseelse, og hvis Manden, Hustruen eller deres Folk derimod strider, betale de, som de gjorde et Vold.

7.

Paa samme Maade skal det og forstaas, om nogen af Bymændene paa en anden Tid om Aaret før eller efter foromrørte Dag kommer og klager over sin Nabo, at han enten lader forfalde over sit Ildsted det, som tilforn var gjort til Forvaring, eller holder skadelige og farlige Ildsteder, skal Oldemanden strax opnævne ham sex uvillige Mænd, hvilke skal være pligtige under en Skjæppe Bygs Straf at komme til samme Gaard, bese det og, om det findes farligt og brøstfældigt, sætte ham en vis Dag for; hvis han ikke inden den Tid gjør det færdigt, betaler han fire Lod Sølv, og kommer der imidlertid Lueild derpaa og nogen tager Skade derved, er det, som det var gjort med hans Villie og ikke af Vaade, miste sin Brandstød Hjælp og stande andre til Rette, om de faa Skade derudaf.

8.

Og paa det vi, det meste muligt er, kan afværge al Fare, vil vi hermed have forbudt, at ingen med tændt Tobakspibe maa gaa i sine Fæ-Halmhuse eller Lade, enten det er dem selv eller deres Folk; heller maa ingen vise sine umyndige Børn efter Ild fra et Hus til et andet, ikke heller bære paa Gaden en tændt Brand, med mindre den jo er i Forvaring, under 8 Skillings Straf for hver Gang det befindes. I lige Maade for al Fare at forekomme, skal hermed være alle forbudt, hvo det og er, at hegle eller skage Hør eller

Hamp ved Lys eller om Natten og ingenlunde at hede deres Ovn om Aftenen til at sætte Hør eller Hamp i, førend det bliver Dag, under et Lod Sølv's Straf hver Gang herimod brydes.

9.

De sex forberørte Mænd og alle andre, i Byen bor, skal hverken have brudt Husfred eller Gaardfred eller Hærværk, om de pante nogen Mand for nogle af de i denne Bylov vedtagne Vider, om han lovlig er dømt til at udgive dem.

*Kap. XVI.***Om Morgenbøn.**

Som vores Morgenbøns Indstiftelse er af vores Forfædre gjort Gud til Ære og os til Salighed, hvorfor den alle Tider bør at være i et evigt Æreminde hos os og vore Efterkommere, da for at anmode Gud al Tid om en bestandig Fred, hvilken Gud forlene os, ville vi den Fundats tillige med den Foræring, som sl. Jens Sørensen her af Saxild har givet til dens ydermere Vedligeholdelse, Ord fra Ord indføre og den siden konfirmere:

Eftersom vi fleste Mænd, som bygge og bo udi Saxild By, have forsøgt trende Indfald af Fjenderne her udi Jylland, først Anno 1627 af de kejserlige Krigsfolk, dernæst 1644 af de Svenske, som pludseligen her indfaldt, og nu tredie Gang 1657 atter igjen af de Svenske, saa denne sidste Indfald har været den værste og strængeste ikke aleneste for Fjendernes Skyld, men endogsaa for de mange Krigsfolk, her har været i Landet af Kejserens, den brandenborgske Fyrstes og Polakker, saa her i Saxild var meget stræng Indkvartering af de Polske fra den 2den Februar 1659 indtil imod Høsten og siden hver fjortende Dag med Proviant at forskaffe ud til deres Lejr, som stod ved Kolding, at det var Guds underlige Naade og Miskundhed, at nogen Mand her i Byen beholdt det ringeste tilbage og ikke bortrømmede fra Hus og Hjem, for hvilken Guds synderlig Naade, Hjælp og Miskundhed, han os har bevist, og befriet fra det haarde barbariske Folk, vi ham til Ære og Taksigelse og til at afbede saadan Landstraf og Plage herefter have anlovet, at

vi med Guds naadige Hjælp og Bistand her udi Saxild Kirke vil holde ham daglig Morgenbønner og Sang.

Og at den hellige Gudstjeneste og Dyrkelse maa til evig Ihukommelse for os og vore Efterkommere holdes fast og uforsømmelig, bekjende vi efterskrevne Saxild Bymænd enhver af os at have annammet og oppebaaret Anno 1659 den 27de December en Rigsdaler af vores Sognepræst, hæderlig og vellærde Mand Hr. Oluf Knudson, som efterfølger: Søren Jensøn og Knud Andersøn i Hovgaarden, Jens Sørenson, Jens Olesøn, ung Michel Jensøn, Rasmus Michelson, Rasmus Thusøn, Simon Simonson, Simon Jensøn, Rasmus Sørenson, Rasmus Mortenson, gammel Michel Jensøn, Peder Rasmussen, Claus Andersøn, Hans Andersøn, Anders Sørenson, ung Søren Jensøn, Terchild Nielsøn, Niels Pedersen, Jens Sørenson Degn; Præsten selv beholdt to Slettedaler, som han aarligen skal give otte Skilling af, og hver Mand af os andre sex Skilling, som beløber sig to Slettedaler, aarlig Aar forfalden til H. tre Kongers Dag og angaar nu førstkommende H. tre Kongers Dag 1661, — — som Præsten eller Degnen her paa Stedet, der have Umage med Bønner at forelæse og Psalmer at foresynge, skal leveres og antvordes af Oldermænden, som dem skal samle paa Sognestævne.

Og naar nogen af os ved Døden afgaar, skal hans tvende næste Naboer være forpligtede med Oldermænden at hjælpe hans Efterkommer til at udtage af den dødes Bo den Rigsdaler eller fuld Værd, førend nogen anden Gjæld udkommer, helst efterdi den er given til Guds Ære og hellig Tjeneste.

Hvilket altsammen skal holdes fast og uryggeligt af os, vore Børn og Efterkommere efter hinanden, og saa sandt vi ville have Velsignelse og alt godt af Gud, ville vi med Guds Hjælp godvilligen og gjerne samme Gudstjeneste og Morgenbønner med største Flid forrette og fuldkomme, som vi menige Mænd her paa Stedet have det samtykket og sagt Amen dertil, at alle de Velsignelser, Gud lover de lydige i sit Ord, skal komme over alle dem, som den villigen forrette, og tvertimod alle de Forbandelser, han truer de ulydige og hans Ords Foragtere med, skal komme over dem, som denne hellige Gudstjeneste og frivillige Morgenbønner ville forvende og forhindre. Amen. Hvis saa skete, som

Gud forbyde, at denne Tjeneste blev slet aflagt og forsømt, skal samme Hovedsum være forfalden til¹⁾

Tjenesten med Bønner og Psalmer skal Sognepræsten efter Tidens Tilstand, som bekvemmelig kan falde, anordne, dog at det ikke varer for længe, men maa ske med Lyst og uden al Kjedsommelighed: 1) synges en Morgen- eller anden gudelig Psalme, 2) læses Saxild Kirkes Morgenbøn, hvoraf et trykt Exemplar altid skal følge Byloven, 3) læses et Kapitel af Bibelen, men i Fasten af Passionen, 4) sluttes enten med en kort Psalme eller nogle faa Vers af en eller anden Psalme. At saa uryggelig holdes skal, trykke vi fornævnte Saxild Mænd vores Indsegle her neden paa og kjærligen ombede meget hæderlige og vellærde Mand Hr. Søren Pedersen, Sognepræst til Hundslund Sogn, og Hr. Christen Olufsen udi Præstholm, Sognepræst til Gosmer og Halling Sogne, med os at besegle eller underskrive. Saxild Anno et die ut supra.

Jens Sørensens Foræring til Morgenbønnens Vedligeholdelse.

Anno 1672 den 29de Juli har Jens Sørensen i lige Maade udgivet til Saxild Morgenbøn og Sang at holde ved Lige sexten Slettedaler, hvoraf hans Søstersøn Simon Simonsen annammede de otte Daler og hans Brodersøn Simon Rasmussen de andre otte Daler, som de skal give til Rente af aarligen en Sletdaler og det at betale til hver H. tre Kongers Dag, hvortil Gud give Fred, Naade, Lykke og Velsignelse.

Hvilken Morgenbøns Fundats tillige med den Foræring, Sl. Jens Sørensen givet har, vi alle sammen i alle Maader konfirmere og stadfæste, ønskende al Guds Velsignelse over dem, som holde den, og Guds timelige og haarde Straf over den, som bryder denne gode gudelige Skik eller forvender nogle af de Penge, som ere indstiftede til Guds Ære og vores Saligheds Forfremmelse.

Alt dette ovenskrevne, som findes i denne vores Bylov skrevet og indført eller og om vi noget herefter kunde opfinde og i samme vores Bylov lade indføre, som kunde være Byen til Nytte og Gavn, love vi menige Saxild Bymænd,

¹⁾ Her er Sætningen afbrudt, uden at Resten er udfyldt.

som ere nu boende her i Byen, nemlig Anders Michelson, Peder Jensøn, Jens Michelson, Michel Nielsøn, Oluf Jensøn, Erich Poulsøn, Simon Simonsøn, Peder Andersøn, Christen Erichsøn, Erich Pedersøn, Peder Rasmussøn, Niels Michelson, Søren Thusøn, Peder Sørensen, Jørgen Michelson, Jens Sørensen Degn, Niels Nielsøn, Søren Jørgensøn, Jens Rasmussøn, Mogens Knudsøn, Søren Mortensøn og Rasmus Ib-søn med underskrevne Hænder i alle Maader uryggeligen at holde ville og ovenbemeldte Bøder og Straf, som her findes indførte, at være undergivne. Saxild den 8de November Aar efter Guds Byrd Et tusind syv hundrede og fem.

Jeg holder mig gjerne Byloven efterrettelig og med god Villie vil udgive, hvad Videpenge mig tilkommer at betale, med saa Skjel, de efter Kongens Lov og Byens Lov blive anvendte til Byens Nytte. Dette har jeg mig dog forbeholden, at hvis Mændene i Byen slutte angaaende deres Jord at pløje, Korn at saa og høste, samt Græs at slaa, holder jeg mig ikke efterretteligt, men vil giøre det, naar min Tid og Lejlighed er; dog skal jeg Marken i alle Maader upaaklagelig i Hævd holde; hvis og Mændene noget skulde vedtage min Præstegaard til Forklejnelse inden eller uden Bys, samtykker jeg i ingen Maade eller betaler, hvad Vide der paalægges.

P. Poulsøn.

(Her følge de øvrige Underskrifter egenhændig, dog mangler der nogle af dem, hvortil Plads staar aaben.)

Originalen til ovenstaaende Bylov, der er skreven med en fast og smuk Haand, som det synes af Præsten P. Poulsøn, er dels ved Tiden dels ved jævnlig Benyttelse bleven stærkt afbleget og paa sine Steder temmelig utydelig, saa at det undertiden er vanskeligt at faa den rette Læsemaade ud. Hertil haves imidlertid et godt Hjælpemiddel i en Afskrift, tagen i Aaret 1772 af Skoleholderen S. Gylling, som, om den end ikke overalt er ganske nøjagtig, dog vidner om, at Originalen den Gang har været langt tydeligere end nu, og derfor hjælper over flere dunkle Steder, saa at Byloven her foreligger i en paalidelig Skikkelse.

Bag efter den egentlige Bylov er der tilføjet enkelte

Tillægsbestemmelser, som her medtages for Fuldstændigheds Skyld.

Og som vores Bylov klarlig bestemmer i det 5te Kap. anden Artikkel, at hvad som de fleste i Byen samtykke, maa ej en Nabo, to eller fire kuldkaste, er det baade af Oldermænden og Skorsmanden tillige med sex Mand opnævnt samtykket, at ingen 5 Rebs-Mand maa holde uden 4 Gæs og en Gasse; men som Ole Degns, Niels Smeds og Peder Andersøns Gaard ikke uden bestaar af 3 til halv 4 Reb, er det dem tilladt at have 3 Gæs og en Gasse hver; hvad Præstens Gaard og Jakob Thusøns er angaaende, som bestaa saa meget mere efter Rebsbrug, maa have saa mange, som de vil lægge til efter de andre 5 Rebs Gaarde, men ingen at forsvare for andre enten her af Byen eller fra andre Steder under et Lod Sølv til Byen.

Og som det befindes, at Husmændene nu paa nogle Aars Tid har besværet Byen med en stor Mængde af Faar og Gæs, da er det af menige Saxild Bymænd samtykket og vedtaget, at ingen Husmand maa have eller holde meget Fæmon af nogen Slags uden aleneste 5 Faar, to Gæs og en Gasse, uden de, som nu Aar 1.19 have gjort Græsjevning for Ko, skal nyde den for Betaling, saa længe han den vil have; befindes nogen sig derimod at forse, bøde for hver Dag og Nat, det befindes, efter at Græsjevningen er gjort, en Skjæppe Byg.

Endnu er samtykket af menige Saxild Bymænd, at saasnart Sæden er ført i Jorden, skal hver Mand være tilladt at tage et Føløg i Tøjr i Vangen uden nogen Vide at betale. Skulde det befindes, at nogen enten for Naboer eller andre udenbys Venner under et Skin ville tuske (?) eller tilkjøbe sig et for at skade sin Næste, skal han bøde dobbelt Vide efter vores Bylov, om det kan befindes at være sket; men skulde nogen føre flere i Vangen, som er imod Byloven, enten Gaarden er liden eller stor, skal bøde efter Bylovens 7de Kap.

1731 den 14de Maj blev af Oldermænden Simon Simonson opnævnt sex af Saxild Bymænd, nemlig Anders Sørensen, Jørgen Nielsen, Peder Andersøn, Rasmus Rasmussøn, Peder Rasmussøn og Christen Erichsøn, som vedtog, at hver Mand af Saxild Gaardmænd skal efterdags sanke Stene rent

af deres Agre, og ingen maa lægge enten paa eller over Kleppen, men skal enten strax, hvor de ligge, age dem bort eller at pløje dem ned, og om nogen enten Nabo eller Gjenbo nogen Urigtighed udi sligt skulde befinde, da tillader Vedtægten dem at tage tvende uvillige Mænd, hvor de dem forekomme, enten i Mark eller og hvor de ere, og hvem som dette Syn nægter, betaler en Skjæppe Byg til Byen, og hvem som findes fældet for Synet, betaler en Skjæppe Byg til Byen for hver, som det findes, og ingen maa aflægge Stene paa andres Jord eller Skifte i Marken. Hvem nogen af dette ovenmeldte imod gaar, betaler enhver Part og for hver Gang en Skjæppe Byg til Byen. Oldermændene tillige med de 6 opnævnte Mænd denne Vedtægt paa menige Saxild Bymænds Vegne med deres Hænder testerer. (Underskrifterne.)

Forevist for Retten paa Hads Ning Herredsting Mandagen den 2den Oktober 1758.

Testerer Knud Engelbretsen.

Eftersom det er samtykket af Saxild Bymænd tillige med Præst og Degn, at hver Mand vil betale til en Skolemester her i Byen aarlig 8 β danske for at holde vor Skole i Stand med en Skolemester til Hjælp for dem, som have Børn, og hver Mand, som har Børn, koster en Uge, og om de have flere end et Barn, da at betale for hvert mere end et Barn 2 β hver Uge eller koste for hvert Barn, som kan være hver Mand til Nytte og Gavn og ingen Mand til Skade. Og om der er noget fremmed Barn at gaa i Skole, da at betale for hver Uge 2 β eller at koste for det Barn.

Hvad forberørte otte danske Skilling til Skolemesteren i Saxild aarlig at betale, vedgaar jeg gjerne, eftersom foreskrevet staar; men alt andet, som her udi indeholdes, hvad mig angaar, akkorderes ikke, da jeg vel selv vil vide at belønne Skolemesteren. Saxild den 23de Maj 1763.

C. F. v. Heye¹⁾. (De andre Underskrifter.)

Eftersom det er samtykket af Saxild Bymænd, at ingen efterdags enten i By eller uden By maa af nogen Bymænd loves noget i Skoven enten Torn eller af hvad Navn det

¹⁾ Præst i Saxild 1756—1780.

være maa under 1 Rd. Vide. Ligeledes er det forbudet for Saxild Bymænd, at ingen maa understaa sig i at hugge Tækkevænder, den ene paa den andens, og ej at hugge nogen inden en vis Dag, som bliver foresat af samtlige Mænd. I lige Maade er det og efter samtlige Bymænds Samtykke, at ingen af Granderne maa understaa sig i at give nogen Karle Sæd eller fremmede Husmænd; men skulde nogen ville give vores egen Husmænd Sæd, er det dem tilladt, men ingen anden under 4 Rd. Vide til Byen, og det efter kgl. aller-naadigste Forordning af Dato 23 Marts 1770¹⁾.

Endelig er bag efter Gyllings Afskrift gjort følgende Tilføjelse:

Eftersom vi samtlige Bymænd tillige med Præst og Degn ere blevne forenede om at koste Skolemesteren Byen om, tillige aarlig at erlægge de forberørte 8 β af Gaarden, da stadfæste vi dette ved vore Hænders Underskrift til en uryggelig Vedvarenhed baade for os og vore Efterkommere. Hvorfore ombedes vor Sognepræst velærværdige Hr. Heye med os at underskrive.

Saxild den 8de Oktober 1775. (Underskrifterne.)

Højskoleforstander N. Andersen i Saxild har velvillig meddelt følgende Oplysninger om den i Byloven nævnte Morgenbøn. Da han i Aaret 1858 blev kaldet til Saxild som Skolelærer og Kirkesanger, holdtes Morgenbønnen tredie Juledag, tredie Paaskedag, tredie Pintsedag, Hellig tre Kongers Dag, St. Hansdag og Mikkelsdag, og den blev endnu holdt Aaret ud og i 1859. Ved Degnegildet — et lille Gilde, som Skolelæreren stedse har gjort Lille Juleaften for Mændene, efterat han om Dagen har modtaget Fourage og Kornløn in natura — 1858 samlede Mændene Morgenbønspengene sammen, omtrent 8—9 \mathcal{L} , hvortil hver Mand gav, saa vidt erindres, 6 β ; to Mænd skulde, efter hvad der sagdes, betale mere, men hvor meget mere, huskes heller ikke. Af disse Morgenbønspenge fik den afgaaede Formand i Embedet Halvdelen. Men ved Julegildet 1859 meddelte et Par

¹⁾ Jfr. J. Saml. 5, 338 Anm.

Mænd, at de havde besluttet ikke mere at give Morgenbønspenge, og som Følge deraf hørte Læreren op med at holde Morgenbøn. Den ene af disse to Mænd er nu død; men den anden skal nogle Gange siden have ytret sin Beklagelse over, at Morgenbønnen er holdt op.

Naar Morgenbønnen blev holdt, Kl. 10 om Formiddagen, blev der sunget en Psalme, derefter læst en Bøn af en eller anden Andagtsbog, f. E. Bojsens, eller ogsaa en, Læreren selv havde skrevet, og til Slutning atter sunget en Psalme. I det mindste i én Gaard, men vistnok ogsaa i flere, var det Skik, at Tjenestefolkene havde fri den Dag, der holdtes Morgenbøn, naar de gik til denne, ellers ikke, men dog først efter Morgenbønnens Afholdelse. Det antages, at denne Morgenbøn er Aarsag til, at Tjenestefolkene i Saxild hidtil have haft Frihed, især om Eftermiddagen, alle de Dage, da den holdtes; men selv uden den vilde Mikkelsdag mulig alligevel have været Helligdag; thi i Hads Herred holdes Mikkelsaften hellig, Folkene faa Suppe o. s. v., og dette er deres Høstgilde.

Der findes endnu i Saxild en Bylov, der er et Udtog af ovenstaaende og som følges, om end ikke i alle Ænheder. Naar en ny Mand kommer til en Gaard i Byen, maa han gjøre et saakaldet Indgangsgilde for de øvrige Gaardmænd med deres Koner. Efter Maaltidet, som bestaar af kogt Flæsk m. m., bliver Byloven oplæst, og han maa da underskrive den, hvorefter Mændene ønske ham »walkommen i wo Law« i hans eget Hus, og derpaa er der Musik og Dans. Ogsaa har man endnu bevaret »Byens Kjæp«, hvorpaa Mændenes Navne, de gamle, ere skrevne.
